

گردشگری کشاورزی: مفاهیم، تجارب

گردآوری و ترجمه:

افسانه زارعی

پژوهشگر گروه اقتصاد گردشگری
(پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی خراسان رضوی)

هادی رفیعی دارانی

عضو هیأت علمی گروه اقتصاد گردشگری
(پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی خراسان رضوی)

علیرضا حاتمی

عضو هیأت علمی گروه اقتصاد گردشگری
(پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی خراسان رضوی)

سرشناسه	زارعی، افسانه، ۱۳۶۴-
عنوان و نام پدیدآور	گردشگری کشاورزی: مفاهیم، تجارب / گردآوری و ترجمه: افسانه زارعی، هادی رفیعی دارانی، علیرضا حاتمی
مشخصات نشر	مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۲۲۴ص. مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۳۲۴-۴۰۷-۱
فروست	انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد ۵۵۷؛ علوم انسانی ۷۳.
موضوع ۱	گردشگری کشاورزی، نمونه پژوهی
موضوع ۲	اگریتوریسم
شناسه افزوده	رفیعی دارانی، هادی، ۱۳۵۹-
شناسه افزوده	حاتمی، علیرضا، ۱۳۴۷-
رده بندی کنگره	۱۳۹۷؛ ۴گک؛ ۲/ ۵۵۶۵/۸۸/
رده بندی دیویی	۳۳۸/۴۷۷۹۶

انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد

مشهد، میدان آزادی، پردیس دانشگاه، سازمان مرکزی جهاد دانشگاهی
 ص.پ. ۹۱۷۷۵-۱۳۷۶ تلفن: ۳۸۸۳۲۳۶۷ دفترپخش: ۳۸۸۴۲۲۳۰
 www.jdmpress.com info@jdmpress.com

گردشگری کشاورزی: مفاهیم، تجارب

گردآوری و ترجمه: افسانه زارعی، هادی رفیعی دارانی، علیرضا حاتمی

واژه پرداز هاشمی نجفی / چاپ و صحافی دانشگاه فردوسی مشهد
 چاپ اول ۱۳۹۷ / ۵۰۰ نسخه / شماره نشر ۵۵۷

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۴-۴۰۷-۱ ISBN: 978-964-324-407-1

کلیه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است.

قیمت: ۱۸۰,۰۰۰ ریال

به نام خداوند جان و خرد

کتاب بزرگترین دستاورد فرهنگی بشر است. دانش بشری وامدار هزاران هزار کتابی است که در طول تاریخ با رنج و تلاش فراوان گرد آمده‌اند. کتاب تداوم معرفت علمی انسان است که سرانجام به گسترش مرزهای دانش و بروز دگرگونی‌های تمدنی می‌انجامد. جهاد دانشگاهی مشهد بر این باور است که نخستین گام در راه بهبود ساختارهای اقتصادی - اجتماعی و توسعه کشور، دستیابی به تازه‌های دانش و نشر یافته‌های پژوهشگران است. کتاب حاضر پانصد و پنجاه هفتمین اثری است که با همین رویکرد منتشر می‌شود. رهنمودهای خوانندگان فرهیخته می‌تواند ما را در ارتقای سطح کیفی و کمی این آثار یاری نماید.

انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار .....
۱۱	۱. مبانی و چارچوب گردشگری .....
۱۱	۱-۱ مقدمه .....
۱۱	۱-۲ تعریف گردشگری .....
۱۲	۱-۲-۱ تعریف مفهومی گردشگری .....
۱۴	۱-۲-۲ تعریف فنی گردشگری .....
۱۶	۱-۳ انواع گردشگری .....
۱۸	۱-۳-۱ گردشگری فرهنگی .....
۱۸	۱-۳-۲ گردشگری مذهبی و زیارتی .....
۱۸	۱-۳-۳ طبیعت گردی (اکوتوریسم) .....
۱۹	۱-۳-۴ ژئوتوریسم (زمین گردشگری) .....
۱۹	۱-۳-۵ گردشگری سلامت .....
۱۹	۱-۳-۶ گردشگری ورزشی .....
۲۰	۱-۳-۷ گردشگری روستایی و گردشگری کشاورزی .....
۲۰	۱-۳-۸ گردشگری غذا .....
۲۱	۱-۴ ارکان گردشگری .....
۲۱	۱-۴-۱ جاذبه‌های گردشگری .....
۲۲	۱-۴-۲ تسهیلات و خدمات گردشگری .....
۲۴	۱-۵ کارکردها و اثرات گردشگری .....
۲۴	۱-۵-۱ کارکرد اقتصادی .....
۲۶	۱-۵-۲ کارکرد اجتماعی و فرهنگی .....
۲۷	۱-۵-۳ کارکرد زیست‌محیطی .....
۲۸	۱-۶ عوامل مؤثر بر گردشگری .....
۳۰	۱-۷ گردشگری و توسعه پایدار .....
۳۲	۱-۸ گردشگری و اهداف توسعه پایدار .....
۳۵	۱-۹ نتیجه‌گیری .....
۳۷	۲. گردشگری روستایی و گردشگری کشاورزی .....
۳۷	۲-۱ مقدمه .....
۳۷	۲-۲ گردشگری کشاورزی و روستایی: تمایز و تشابه .....
۳۷	۲-۲-۱ گردشگری روستایی .....
۴۱	۲-۲-۲ گردشگری کشاورزی .....
۴۴	۲-۳ گونه‌شناسی گردشگری کشاورزی .....
۵۰	۲-۴ آثار توسعه گردشگری کشاورزی .....

۵۲	۲-۵ نتیجه‌گیری .....
۵۳	۳. گردشگری و کشاورزی در مجارستان .....
۵۳	۳-۱ مقدمه .....
۵۳	۳-۲ تغییرات در بخش کشاورزی پس از سال ۱۹۸۹ .....
۵۵	۳-۳ سیاست‌های توسعه روستایی و تأثیرات آن بر گردشگری روستایی .....
۵۷	۳-۴ تفاوت‌های فضایی گردشگری روستایی و نیز راهکارهای بهبود آن .....
۶۲	۳-۵ مثال‌هایی از منطقه ترنس‌دانوبیای غربی .....
۶۵	۳-۶ مثال‌هایی از شرق و جنوب مجارستان .....
۶۶	۳-۷ نتیجه‌گیری .....
۶۹	۴. ارتباط میان کشاورزی و گردشگری در غنا: مطالعه موردی از پتانسیل توسعه با هدف بهره‌برداری .....
۶۹	۴-۱ مقدمه .....
۷۰	۴-۲ چارچوب فعالیتی کشور غنا .....
۷۳	۴-۳ مکان‌های مورد مطالعه .....
۷۶	۴-۴ ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی و جمعیتی بازدیدکنندگان .....
۷۶	۴-۵ ویژگی‌ها و انگیزه سفر .....
۸۰	۴-۶ برداشت‌هایی از مکان‌های مزارع .....
۸۲	۴-۷ نتیجه‌گیری .....
۸۵	۵. گردشگری، کشاورزی و مهاجرت در بوکاتان .....
۸۵	۵-۱ مقدمه .....
۸۶	۵-۲ مهاجرت از روستا به شهر .....
۹۰	۵-۳ مطالعه موردی منطقه: اجیدو نیکولا براوو .....
۹۲	۵-۴ نتیجه‌گیری .....
۹۵	۶. توانمندسازی زنان از طریق گردشگری کشاورزی در مناطق روستایی ژاپن .....
۹۵	۶-۱ مقدمه .....
۹۵	۶-۲ گردشگری، کشاورزی و توانمندسازی .....
۹۷	۶-۳ نمایی از منطقه .....
۹۸	۶-۴ روش تحقیق .....
۹۹	۶-۵ یافته‌های حاصل از مطالعه صورت‌گرفته در منطقه .....
۹۹	۶-۵-۱ منابع جدید درآمدی-حس تازه‌ای از استقلال .....
۱۰۰	۶-۵-۲ نقش تضادهای جنسیتی سنتی در زندگی روستایی .....
۱۰۱	۶-۵-۳ چالش‌های مدیریت زمان .....
۱۰۲	۶-۵-۴ چالش‌های رفع نیازهای گردشگران .....
۱۰۳	۶-۵-۵ شبکه‌های اجتماعی و ارتباطی میان زنان .....
۱۰۳	۶-۶ نتیجه‌گیری .....
۱۰۵	۷. توسعه پایدار براساس غذا: ارتباط بین کشاورزی و صنعت گردشگری در جزیره فیجی .....
۱۰۵	۷-۱ مقدمه .....
۱۰۷	۷-۲ نقش غذا و آشپزی در گردشگری پایدار .....
۱۰۸	۷-۳ مفهوم مزرعه تا غذا .....
۱۰۹	۷-۴ کشاورزی، غذا و گردشگری نمونه موردی فیجی .....

۷-۵	ایجاد ارتباط میان کشاورزی، غذا و گردشگری در فیجی	۱۱۰
۷-۶	بررسی یک ایده گردشگری در فیجی	۱۱۱
۷-۷	برقراری ارتباطات	۱۱۷
۷-۸	نتیجه‌گیری	۱۱۸
۸	محدودیت‌های متداول و راه‌حل‌های ایجاد ارتباط میان کشاورزی و گردشگری در کارائیب	۱۲۱
۸-۱	مقدمه: کشاورزی، گردشگری و توسعه ارتباطات	۱۲۱
۸-۲	محدودیت‌های مرسوم	۱۲۲
۸-۲-۱	عرضه ناکافی	۱۲۲
۸-۲-۲	تقاضای ناهمگن	۱۲۳
۸-۲-۳	ضعف بازاریابی	۱۲۴
۸-۳	راه‌حل‌های همزمان	۱۲۵
۸-۳-۱	بحران جهانی غذا به‌عنوان فرصت؟	۱۲۵
۸-۳-۲	تقویت ارتباط از طریق چهار P بازاریابی	۱۲۵
۸-۴	نتیجه‌گیری	۱۳۰
۹	ارتباطات گردشگری کشاورزی در جامائیکا: مطالعه موردی هتل‌های دارای خدمات زیرمجموعه‌ای در نگریل	۱۳۱
۹-۱	مقدمه	۱۳۱
۹-۲	مطالعه موردی نگریل	۱۳۲
۹-۳	گردشگری و تولید مواد غذایی محلی در جامائیکا	۱۳۴
۹-۴	زیربخش‌های هتل با خدمات زیرمجموعه‌ای نگریل و ارتباط آن با کشاورزی محلی	۱۳۶
۹-۵	نتیجه‌گیری	۱۴۲
۱۰	گردشگری و کشاورزی در باربادوس	۱۴۵
۱۰-۱	مقدمه	۱۴۵
۱۰-۲	ابعاد تاریخی ارتباط گردشگری و کشاورزی در باربادوس	۱۴۶
۱۰-۳	تغییرات در کشاورزی و تولید مواد غذایی محلی	۱۴۷
۱۰-۴	اقتصاد جدید مواد غذایی در باربادوس	۱۴۸
۱۰-۵	چالش‌ها و راهکارهای توسعه‌ای	۱۴۸
۱۰-۶	نتیجه‌گیری	۱۵۰
۱۱	برنامه پذیرش گوسفند در آبروتزو ایتالیا	۱۵۱
۱۱-۱	مقدمه	۱۵۱
۱۱-۲	زمینه تحقیق	۱۵۲
۱۱-۳	گردشگری کشاورزی در ایتالیا	۱۵۳
۱۱-۳-۱	پذیرش گوسفند و مزرعه لاپورتا دی پارچی	۱۵۵
۱۱-۳-۲	بازدید از پورتا دی پارچی	۱۵۷
۱۱-۴	تخصص در مواد غذایی	۱۵۸
۱۱-۵	نتیجه‌گیری	۱۶۱
۱۲	گردشگری اقامت در مزرعه در کالیفرنیا	۱۶۳
۱۲-۱	مقدمه	۱۶۳
۱۲-۲	فعالیت‌های اقامت در مزرعه در کالیفرنیا	۱۶۵
۱۲-۳	ویژگی‌های محیط اطراف مزرعه قابل اقامت	۱۶۶

۱۶۸.....	۱۲-۴ بازدهی مالی گردشگری کشاورزی .....
۱۶۹.....	۱۲-۵ استفاده از نیروی کار .....
۱۶۹.....	۱۲-۶ مشکلات و نگرانی‌ها .....
۱۷۰.....	۱۲-۷ نتیجه‌گیری.....
۱۷۳.....	۱۳. گردشگری و تداوم کشاورزی: مطالعات موردی ایالات متحده و انگلستان.....
۱۷۳.....	۱۳-۱ مقدمه.....
۱۷۴.....	۱۳-۲ روش تحقیق.....
۱۷۵.....	۱۳-۳ چرا گردشگری کشاورزی؟ .....
۱۷۶.....	۱۳-۴ ارتباط بین سودآوری، ارزش افزوده محصولات و آموزش .....
۱۷۷.....	۱۳-۵ مسائل زیست‌محیطی .....
۱۷۸.....	۱۳-۶ انتقال خانواده به محل کار .....
۱۸۰.....	۱۳-۷ مشاهدات در خصوص جانمایی مزرعه و جنسیت.....
۱۸۰.....	۱۳-۸ حمایت مزرعه و هزینه‌های انجام کسب‌وکار.....
۱۸۱.....	۱۳-۹ چه چیزی در آینده نگهداری خواهد شد؟ .....
۱۸۲.....	۱۳-۱۰ نتیجه‌گیری.....
۱۸۵.....	۱۴. معرفی برخی تجارب گردشگری کشاورزی در ایران .....
۱۸۵.....	۱۴-۱ مقدمه.....
۱۸۶.....	۱۴-۲ گونه‌شناسی گردشگری کشاورزی ایران.....
۱۸۹.....	۱۴-۳ پتانسیل‌ها و مصادیق گردشگری کشاورزی در ایران .....
۱۸۹.....	۱۴-۳-۱ گردشگری کشاورزی و روستایی در شهرستان یوانات.....
۱۹۰.....	۱۴-۳-۲ گلابگیری و برداشت گل در شهرستان قمصر کاشان .....
۱۹۲.....	۱۴-۳-۳ دشت‌های لاله‌زار و گلزار کرمان .....
۱۹۳.....	۱۴-۳-۴ برداشت زعفران در استان‌های خراسان رضوی و جنوبی.....
۱۹۴.....	۱۴-۳-۵ آلوپزان شهرستان خوانسار .....
۱۹۶.....	۱۴-۳-۶ زندگی کشاورزی و دامپروری عشایر کرمانج استان خراسان شمالی.....
۱۹۷.....	۱۴-۳-۷ جشن قوچ‌گذار شهرستان کلات.....
۱۹۷.....	۱۴-۳-۸ بازدید و شرکت در جشن خرمن در مناطق شمالی ایران .....
۲۰۰.....	۱۴-۳-۹ آیین بیل‌گردانی در استان مرکزی.....
۲۰۱.....	۱۴-۴ نتیجه‌گیری.....
۲۰۳.....	منابع.....

پیشگفتار

در این کتاب، دو بخش از اقتصاد جهانی با توجه به تعاملات و ارتباطات آنها مدنظر قرار گرفته است. کشاورزی یکی از قدیمی‌ترین و مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد جهانی، درمقابل گردشگری یکی از جدیدترین بخش‌هایی که به سرعت در حال گسترش است، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در مواجهه با مشکلات کنونی از جمله تغییرات آب‌وهوایی، افزایش قیمت غذا و بحران‌های مالی جهانی، ارتباط بین کشاورزی و گردشگری، می‌تواند راه‌حل‌های جدیدی را در بسیاری از کشورها ارائه نماید. با این وجود، برخی چالش‌ها در تحقق همکاری بین گردشگری و کشاورزی وجود دارد. یک پیش‌نیاز برای افزایش درک درست از تجدید ساختار روستایی و کشاورزی و ارتباط آن با توسعه گردشگری، شناسایی بهتر نقش بالقوه آنها به‌عنوان عاملی سودمند یا مختل‌کننده می‌باشد. این ارتباطات، از طریق مطالعات موردی مناطق مختلف داخل و خارج کشور بررسی شده‌اند.

از دوران پس از جنگ جهانی دوم، تجدید ساختار اقتصاد جهانی به‌وسیله کاهش بخش کشاورزی و افزایش اقتصاد مبتنی بر خدمات مشخص شده است. اگرچه، کشاورزی به‌عنوان استراتژی مهمی برای امرار معاش بسیاری از مردم روستایی در سراسر جهان باقی مانده است، اما گردشگری به بزرگترین و سریع‌ترین صنعت در حال رشد جهان تبدیل شده است. در سال‌های گذشته، ارتباط بین گردشگری و کشاورزی به‌طور عمیق مورد بررسی قرار نگرفته است. اما، تحقیقات اخیر به این موضوع اشاره دارند که ارتباط بین گردشگری و کشاورزی گرایش به مکان‌های خاص داشته و بسیار پیچیده و چندوجهی است. پتانسیل ایجاد ارتباط و همکاری بین گردشگری و کشاورزی به‌طور گسترده و یکسان توسط طراحان توسعه، سیاست‌گذاران و دانشگاهیان به‌رسمیت شناخته شده است. گذشته از این، شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد بخش‌های کشاورزی و گردشگری به‌دلیل کمبود منابع، بر سر کار، زمین، آب، سرمایه و دیگر منابع موردنیاز کشاورزی روستایی و محلی با یکدیگر به رقابت می‌پردازند.

در این کتاب ابتدا به ارائه تعریفی از گردشگری، گردشگری روستایی و به‌ویژه گردشگری کشاورزی پرداخته می‌شود. سپس، به بررسی نمونه‌هایی در نقاط مختلف جهان که به برقراری ارتباط میان گردشگری و کشاورزی پرداخته‌اند، اشاره می‌گردد. بخش عمده‌ای از بحث بر رفتاری که ارتباط میان تولیدات کشاورزی محلی و مصرف گردشگری از هر دو جنبه غذا و مکان روستایی ایجاد کرده و می‌تواند فرصت‌هایی برای

کشاورزان و بخش کشاورزی ایجاد کند، متمرکز است. این کتاب، همچنین به ادغام غذاهای محلی و مکان‌های روستایی که فرصت مهمی برای ارائه محصولات کشاورزی برای تنوع، تجدید حیات، بهبود کیفیت و توسعه صنعت گردشگری است، اشاره دارد. همچنین، در بخش‌هایی از کتاب، به گردشگری کشاورزی در ایران و ارائه نمونه‌هایی از آن اشاره شده است.

در این کتاب، مجموعه‌ای از مفاهیم و تجارب گردشگری کشاورزی در ایران و به‌ویژه تجارب سایر کشورها گردآوری و تدوین شده است. بخشی از کتاب حاضر نتیجه مطالعات مؤلفین است که درخصوص گردشگری کشاورزی تدوین و گردآوری شده است. بخشی دیگر از آن، ترجمه فصل‌هایی از کتاب گردشگری و کشاورزی نوشته ربکا ماریا تورس^۱ و ژانت هنشل مامسن^۲ می‌باشد که به بررسی اثرات متقابل گردشگری و کشاورزی با اشاره به نمونه‌های موردی در کشورهای مختلف جهان پرداخته است.

در پایان، از انتشارات جهاددانشگاهی مشهد که امکان چاپ این کتاب را فراهم آورده است، سپاسگزاری می‌گردد. از صاحب‌نظران و اندیشمندان گرامی خواهشمند است نظرات و پیشنهادات خود درخصوص بهبود منطقی و علمی این کتاب را با ما در میان بگذارند.

افسانه زارعی، هادی رفیعی دارانی، علیرضا حاتمی

(پژوهشگران و اعضای هیأت علمی پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی خراسان رضوی)